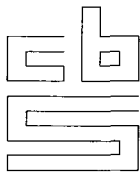

Consumentenvertrouwen

Het vertrouwen van de consument in de ontwikkeling van de economie is, na een dieptepunt in november 1990, in januari voor de tweede achtereenvolgende maand wat minder negatief geworden. Op de vijf vragen die aan de indicator ten grondslag liggen, werden in januari 9% meer negatieve dan positieve antwoorden gegeven. In december 1990 was dat saldo 10%, terwijl in november de negatieve antwoorden de positieve met 15% overtroffen. Een positiever oordeel van de consumenten in januari is echter niet ongebruikelijk. In januari 1989 overstegen de positieve antwoorden de negatieve met 18%. Dit was het hoogste positieve saldo vanaf 1972 toen met dit on-

derzoek begonnen werd. Uit de beantwoording van de twee vragen over de algemene economische situatie wordt de indicator van het economisch klimaat berekend. In januari 1990 overtroffen de positieve antwoorden de negatieve met 26% in januari 1991 was dit saldo -30%. Zie figuur 1.

Prijzen verbruik industrie

Op de goederenmarkt in Londen moest in januari 1989 voor een vat aardolie North Sea (Brent) gemiddeld \$ 16,95 (f 33,56) worden betaald. Hierna toonde de olieprijs (in guldens) tot medio verleden jaar een betrekkelijk stabiel verloop. Onder invloed van de Golfcrisis werd de olie tussen juni en oktober 1990 echter tweemaal zo duur. Vanaf het topniveau in oktober is de prijs onafgebroken gedaald en in de eerste twee weken van februari is weer het prijsniveau (in guldens) van twee jaar geleden bereikt. De prijsontwikkeling van het verbruik van grondstoffen en halffabrikaten in de industrie toonde in deze periode globaal eenzelfde verloop. De relatieve prijsmutaties van de door de industrie ingekochte goederen zijn echter kleiner. Het aandeel van ruwe aardolie in de totale waarde van door de industrie verbruikte grond- en hulpstoffen be-

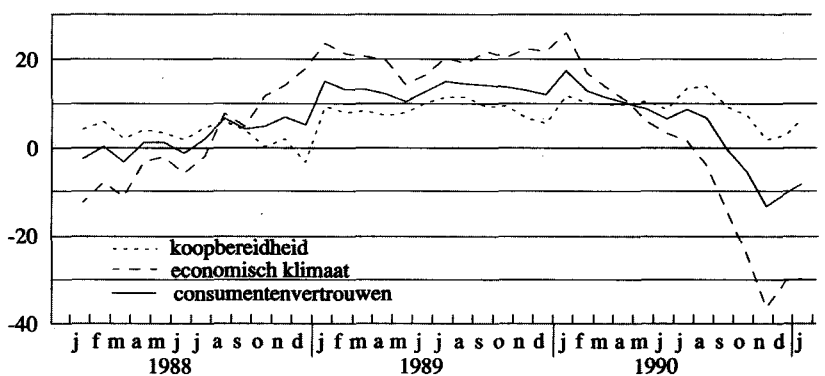
droeg gemiddeld in de afgelopen jaren minder dan 10%. Zie figuur 2.

Rente

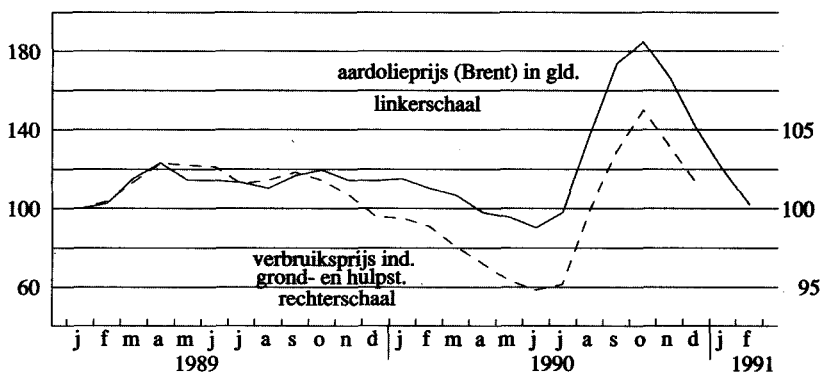
De rente-ontwikkeling is vanaf november vorig jaar grillig geweest, zie figuur 3. Het officiële wisseldisconto en de korte rente (daggeldmarkrenten) stegen, terwijl de lange rente (rendement op staatsobligaties) juist een dalende tendens te zien gaf. Deze tegenstelde ontwikkeling leidde ertoe dat half februari de korte rente hoger was dan de lange rente. Deze (ongebruikelijke) inverse ren-

testructuur deed zich ook eind 1989 begin 1990 voor. De écart tussen het officiële wisseldisconto dat vanaf november in twee stappen met driekwart procent werd verhoogd, en de lange rente was half februari nog maar een procentpunt. Gemiddeld over de laatste tien jaar lag dat verschil tussen de twee en drie procentpunten. De opmerkelijke rente-ontwikkeling in de laatste maanden volgt op een periode (in 1990) waarin het renteverloop betrekkelijk stabiel en rustig was, na een sterke stijging in 1989.

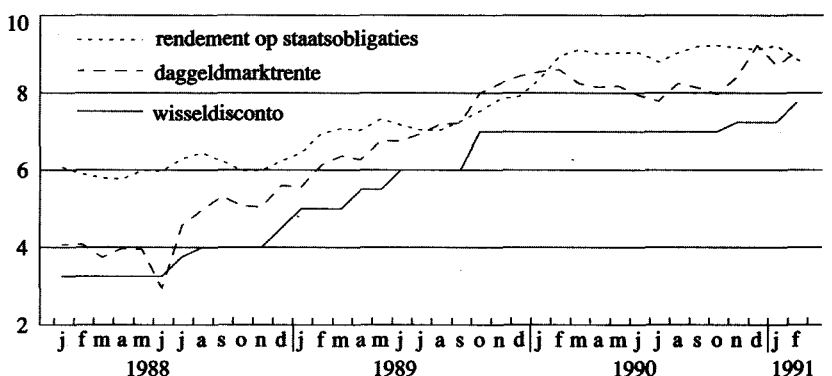
Figuur 1. Consumentenvertrouwen (saldo van positieve en negatieve antwoorden in % van totaal)

Figuur 2. Prijzen van aardolie en verbruik industrie (indexcijfers, januari 1989=100)

Figuur 3. Rente (maandcijfers in %)

Buitenland

Bruto binnenlands produkt

De economische groei (gemeten aan de volume-ontwikkeling van het bruto binnenlands produkt) in de eerste drie kwartalen van 1990 bedroeg in Nederland 3,2% ten opzichte van de overeenkomstige periode van 1989. Van de in de figuur 4 weergegeven landen wordt dit percentage alleen overtroffen door Japan (6,2%) en de Bondsrepubliek Duitsland (4,5%; de gegevens voor de Bondsrepubliek Duitsland betreffen uitsluitend het grondgebied vóór 3 oktober 1990).

Uitsluitend in deze twee landen was de toename in de eerste drie kwartalen van 1990 groter dan over 1989 als geheel. Opvallend is dat het accres in een aantal engelstalige landen in de eerste drie kwartalen van 1990 beperkt is gebleven tot 1 à 2%. Australië kende het grootste verschil in groeipercentages tussen 1990 en 1989. In Zweden werd verleden jaar evenals in 1989 het laagste groeicijfer geregistreerd.

Investerings in vaste activa

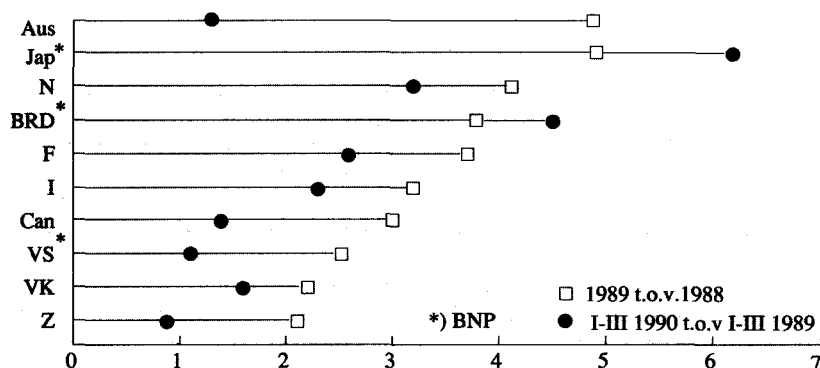
De hierboven vermelde hoge groeicijfers voor Japan en de Bondsrepu-

bliek Duitsland in de eerste drie kwartalen van 1990 gingen gepaard met forse stijgingen van het volume van de bruto-investeringen in vaste activa. In de Bondsrepubliek Duitsland groeiden de investeringen met 9%, het hoogste percentage van de afgelopen tien jaar. In Canada, het Verenigd Koninkrijk en Australië daalde het volume van de investeringen in de eerste drie kwartalen van 1990. In Australië vond deze daling plaats (-8%) nadat de investeringen over 1989 als geheel nog met 10% waren toegenomen, zie figuur 5.

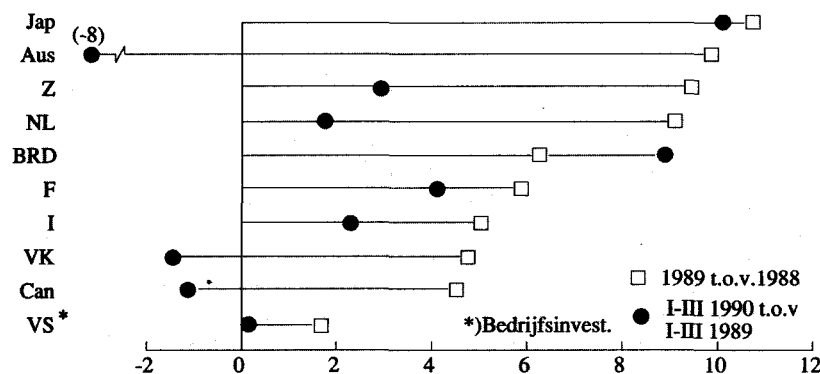
Industriële produktie

Het volume van de industriële produktie in 1990 was 3,6% groter dan in 1989. Dit groeicijfer is lager dan in de twee voorafgaande jaren. De groei over 1989 bedroeg 4,4%, het accres in 1988 was 5,4%. In het afgelopen decennium was alleen het groeicijfer over 1984 hoger. In figuur 6 is de ontwikkeling van dit cijfer weergegeven als de procentuele jaar-mutatie van het voortschrijdende twaalfmaandsgemiddelde. Daarbij is het gemiddelde geplaatst aan het eind van de periode. In de loop van 1990 stagneerde de groei van de industriële bedrijvigheid. Van het eerste op het tweede kwartaal nam de industriële produktie, voor seizoensinvloeden gecorrigeerd, nog met bijna 2% toe. In het derde kwartaal was het produktievolume nagenoeg even groot als in het tweede kwartaal. In het laatste kwartaal deed zich, ten opzichte van het derde kwartaal, een daling van ruim 1% voor. Binnen de industriële bedrijfsklassen werd in 1990 de sterkste groei gerealiseerd in de papier- en grafische industrie. In de laatste drie kwartalen stabiliseerde het produktieniveau zich in deze bedrijfsklasse op een relatief hoog niveau. De produktie in de metaalindustrie, de grootste categorie, was in 1990 bijna 5% groter dan in 1989. In het vierde kwartaal nam het produktievolume af. De basismetaleindustrie en de elektrotechnische industrie bepaalden met name deze ontwikkeling. De groei in de chemische industrie (een kleine 2%) bleef achter bij het industriële gemiddelde. De tendens van afnemende groeicijfers was in deze bedrijfsklasse al in 1989 waarneembaar.

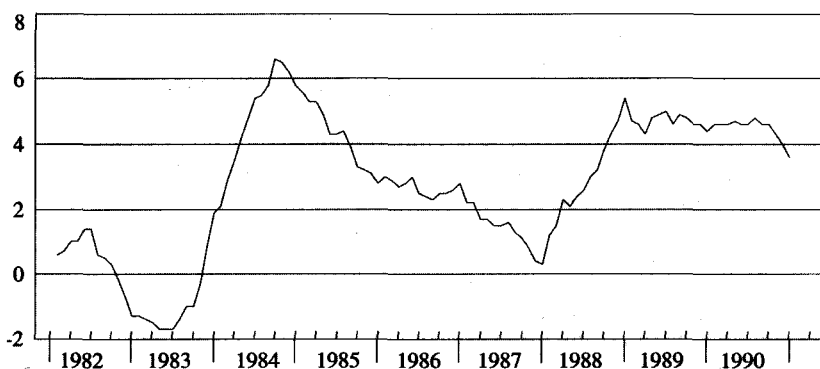
Figuur 4. Procentuele groei van het bbp (volume)

Figuur 5. Procentuele groei bruto investeringen in vaste activa (volume)

Figuur 6. Produktie industrie (volume, % jaar-mutatie voortschrijdend 12-maandsgemiddelde)

Deze bijdrage is ontleend aan het *Conjunctuurbericht*, dat wordt samengesteld door de hoofdafdeling Nationale Rekeningen van het CBS.